

TACK

Tack vare flera år av tidigare forskning är denna bok tillkommen på tio månader. Jag vill tacka Riksbankens Jubileumsfond för allt stöd i mitt arbete. Att med höga ambitioner på så kort tid skapa Christopher Polhems Testamente hade inte varit möjligt utan flera andra människors visade intresse, insatser och uppmuntran. Först och främst vill jag tacka Peter Larsson – utan ditt engagemang för Christopher Polhem och stora förtroende för mig, hade denna bok inte funnits. Jag vill också varmt tacka Birgitta Adamson, Karl-Gunnar Norén, Petra Ahston Inkapööl, Ivar Inkapööl, Peter Wiklund, Åsa Lindgren, Peter Dalgren, Iréne Strindhed, Hans Adamson, Per Westberg, Lars Paulsson, Tina Skytt, Magnus Larsson, Per-Olov Bjällhag, samt mina barn Mathilda, Amanda och Nikolai Lindgren. Tack!

Michael H. Lindgren

Stöd till research och skrivande har lämnats av Riksbankens Jubileumsfond

© Michael H. Lindgren 2011

Innovationshistoria Förlag, Stockholm

Nielsen & Norén Förlag, Stockholm

Grafisk form och original: Petra Ahston Inkapööl

Omslag: Ivar Inkapööl

Repro och tryck: UAB Intergrafika, Litauen, 2011

Första tryckningen

Innovationshistoria Förlag: ISBN 978-91-979934-0-1

Nielsen & Norén Förlag: ISBN 978-91-979197-2-2

INNEHÅLL

Förord – Nationalkommittén Polhem350	7
Förord – Tekniska museet	9
Inledning	10

ATT BLI SEDD

Christopher – pojken som ingen ville ha	15
Den unge Christopher – från smådräng till fogde	25
Polhem vid universitetet i Uppsala	36
Konsturet i Uppsala domkyrka	42
Olof Rudbeck och stipendiet	46
Polhems astronomiska golvur	50
Mötet med kungen – den stora chansen	52
Christopher Polhem och hans familj	60
Gruvpumpen i Hällestad	62
Blankstötsverket i Falun – Machina Nova	66
Den utländska resan	79

ATT VISA VÄGEN

Laboratorium mechanicum	91
Det mekaniska alfabetet	96
Polhems teknikpedagogik	104
Tillbaka till Kopparberget	109
Manufakturverket Stjernesund	124
Stiernesund – de två intressenterna	126
Stjernesund – dammen och stora smedjan	132
Stjernesund – urfabriken	146
Stjernesund – låsfabriken	156
Stjernesund – tallriks- och bågarefabriken	165
Stjernesund – ytterligare maskiner och produkter	173
Stjernesund och Falun – motgångar och problem	186
Manufakturverket – de större perspektiven	194
Manufakturverket – en högskola	199
Collegium curiosorum	204
Polhem och Karl XII	207
Dockan, myntmaskinen och andra innovationer	214

ATT INTE GE UPP

Christopher Polhem åter i huvudstaden	231
Den Kongliga Svenska Wetenskaps Academien	238
Den Röda slussen	242
Christopher Polhems Patriotiska Testamente	256
Tiden efter Polhem	259
Den Kongliga modellkammaren	265
Christopher Polhems påverkan	274
Epilog	285
Källor och litteratur	288
Bildförteckning	294
Sakregister	298
Personregister	300